

BÖLGESEL KALKINMADA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN ÖNEMİ: GAP BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA

Hasan MEMİŞ*
H. Mustafa PAKSOY**
Sadettin PAKSOY***

ÖZET

Ekonomik kalkınma ve bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi, az gelişmiş ülkelerin çözmesi gereken en önemli sorunlardan biridir. Bu sorunun çözülmesinde kadın girişimciliğinin harekete geçirilmesi büyük katkı sağlayabilir. Bölgelerarası dengesizliğin daha belirgin olarak ortaya çıktığı GAP bölgesinde, işgücüne katılım oranı ülke ortalamasının altında olan kadınların eğitim düzeylerini artırarak, kaynaklardan eşit yararlanmalarını sağlayarak, bilgi birikimlerini geliştirerek ve örgütlenme bilinci kazandırarak bölgesel kalkınma sorununun çözümünde kadın girişimciliğinden yararlanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Bölgesel Kalkınma, İstihdam, Kadın Girişimciliği, GAP Bölgesi

ABSTRACT

Economical development and inter-regional differences in terms of development is one of the problems to solve in the less-developed countries. Starting entrepreneurship of women may contribute to solve this problem. Inter-regional differences in terms of development have clearly arisen in the South-east Anatolian Project (GAP) region where the labour force participation rate is under the average of Turkey. In this region to increase education level of women, to get distribution of sources equally, to increase knowledge of women and to acquire senses of organization of women are necessary for developing of entrepreneurship of women. By the way inter-regional differences in terms of development may be solved easily.

Key words : Development, Regional Development, Employment, Entrepreneurship of women, the South-east Anatolian Project (GAP) region

* Dr., Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ş.Urfa, hasmemis@hotmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ş.Urfa, hmpaksoy@yahoo.com

*** Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ş.Urfa, spaksoy@harran.edu.tr

1.GİRİŐ

KüreselleŐme süreci dünyada hızlı bir deęiŐimi beraberinde getirmektedir. Bu durum gelişmiş ülkelerle, deęiŐime uyum sağlamakta yetersiz kalan az gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik farkın daha da açılmasına neden olmaktadır. Bilindiği gibi kalkınma, az gelişmiş ülkelerin çözmesi gereken en önemli sorunlardan biridir. Bu sorunu çözmeye çalışan söz konusu ülkelerde bazı bölgeler çeşitli nedenlerden dolayı hızla gelişirken, diğer bölgeler aynı hızla gelişmemektedir. Bu durum, bölgesel kalkınma sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir ülkenin topyekün kalkınabilmesi için, o ülkede bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi gerekir. Geri kalmış bölgelerde kalkınmanın sağlanabilmesinde, diğer faktörlerle (teşvik, kredi vb.) birlikte o bölgenin kendi dinamiklerinin de ortaya çıkarılması oldukça önemlidir. Bunların başında da, kalkınmanın harekete geçirilmesinde motor görevi üstlendiği bilinen girişimcilik gelmektedir.

Girişimci, üretim faktörlerinden biridir. Diğer üretim faktörlerinin (emek, doğal kaynak ve sermaye) bir arada veya ayrı ayrı bulunması, üretim yapılması ya da ekonomik bir faaliyetin gerçekleştirilmesi için yeterli değildir. Bu faktörlerin bir araya getirilerek üretim sürecine dahil edilmesi, bunların ekonomik bir değer üretmek üzere organize edilmesi için girişimciye gereksinim duyulmaktadır (www.gonuldengonule.com, 2006). Dolayısıyla üretim sürecinin başlaması ve devam etmesinde girişimcinin oynadığı kilit rol yadsınmaz.

“Bir tarayıcı gibi sürekli olarak çevreyi gözleyip talep açıklarını yakalayan, yeni talepler oluŐturan, talepteki değişmeleri zamanında fark eden, kaynakları sağlayarak üretim tesislerini kuran, rekabeti seven ve varlığının önemli nedeni olarak gören, riske girmekten ve sorumluluk üstlenmekten çekinmeyen, atak ve yaratıcı yeteneklere sahip kişiler”(Keskin, 2006) şeklinde ifade edilen girişimci, işsizlik sorununa önemli bir çözüm olanağı sunduğu gibi ekonomik kalkınmanın da dinamosudur. Diğer taraftan girişimci, ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılma sürecinde baş aktördür. Girişimci yeni düşüncelerin meydana getirilmesi, yayılması ve uygulamasını hızlandırır. Ayrıca yeni endüstrilerin doğmasına yol açar. Yeni teknolojiler kullanarak verimliliği artırır ve hızla büyüyen sektörler oluşturduğu için ekonomik büyümeyi de hızlandırır (Aktoprak, 2006). Bu nedenle özellikle az gelişmiş bölgelerde girişimcilik faaliyetlerinin desteklenerek geliştirilmesi, ekonomik kalkınmanın özel bir koşulu olarak önerilmektedir (Özkan vd., 2003; 149).

Girişimcilik ile ekonomik refah arasında doğrusal bir ilişki olduğuna göre(www.abigem.org, 2007) erkek girişimcilere kıyasla çok düşük olan kadın girişimci oranının artırılması gerekmektedir. Dünya nüfusunun yaklaşık olarak yarısını (%49,7) kadınlar oluşturmaktadır (www.cnnturk.com, 2007). Fakat çeşitli nedenlerle kadınlar işgücünde çok düşük oranlarda temsil edilmektedirler. Kadınların işgücüne katılımının sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir (www.kssgm.gov.tr, 2007). Bu nedenle, çeşitli ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de farklı politikalar uygulanarak kadın istihdamı ve kadın girişimciliği teşvik edilmektedir.

Bölgelerarası kalkınmadaki farklılığın giderilmesi amacıyla Türkiye’de, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) devreye sokulmuş ve aşama aşama tamamlanmaktadır. Proje ile, bölgede sadece ekonomik kalkınma değil, aynı zamanda sosyo-kültürel değişim ve gelişim hedeflenmektedir. Bu hedeflerden birisi de, kadın girişimciliğinin de harekete geçirilmesidir.

2. BÖLGESEL KALKINMADA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Bölgesel kalkınmanın amacı, bölge içerisinde bulunan illerin kalkınmışlık farklarını gidererek dengeli bir kalkınma politikası izlemek ve aynı zamanda da bölgeler arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel dengesizlikleri ortadan kaldırmaya çalışmaktır (Gündüz, 2006; 177). Bu amaç gerçekleştirilirken kaynak dağılımında etkinliğin sağlanması ve gelir dağılımında sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ön plana çıkmaktadır. Kaynak dağılımında etkinlik, ekonomideki kıt kaynakların toplam faydayı maksimum düzeye çıkaracak şekilde mal ve hizmet üretimine yönlendirilmesi iken, gelir dağılımında sosyal adaletin sağlanması ise, ekonomide gerçekleştirilen mal ve hizmet üretiminden üretim faktörlerinin dengeli ve adil bir pay almaları olarak ifade edilebilir (Gündüz, 2006; 154).

Türkiye’de son yıllarda sağlanan yüksek ekonomik büyümeye rağmen, bölgeler arasındaki büyük gelişmişlik farklılıkları halen devam etmektedir. Farklı bölgelerin ekonomilerinin farklı sektörel yapıları ve farklı verimlilik seviyeleri, Türkiye’deki bölgesel dengesizliklerin önemli belirleyicileridir. Yoksul bölgeler, kaynaklarının daha büyük bir kısmını tarım sektöründe kullandıkları için, tarımdaki verimliliği artırmak, bu bölgelerdeki geliri artıracaktır. Kırsal kesimde, tarımsal yapıyı modernize etmek ve alternatif istihdam fırsatlarını oluşturmak için gerekli önlemler alınmalıdır. Bölgesel dengesizliklerin kırsal göçten daha da olumsuz etkilenmemesi için, kırsal alanlardaki altyapılar ve hayat kalitesi iyileştirilmelidir (Altan, 2007). Ayrıca, merkez ile bölge arasındaki koordinasyon eksikliğinin de giderilmesi gerekmektedir (Loewendahl-Ertugal, 2004; 23). Özellikle bölgede kadınların eğitim düzeyleri artırılarak iş

hayatına katılımlarının sağlanması, atıl durumda bulunan kadın iŐgücünün ekonomiye kazandırılması bölgesel dengesizliğin giderilmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Kadınların işgücüne katılmasının önündeki en önemli engellerden biri ataerkil zihniyettir. Kadınların büyük bölümü çalışma kararını tek başlarına alamamakta, çoğu kez buna baba veya eŐ karar vermektedir. Ayrıca, eğitim eŐsitsizlikleri nedeniyle de kadınların iş bulmaları erkek çalışanlara göre daha zordur. Kadını çalışma yaşamından uzaklaŐtıran bir başka neden de aile içindeki ataerkil iŐbölümüdür. Bütün gün iŐyerinde çalıştıktan sonra ev iŐleri, çocuk bakımı gibi yükümlölükleri yerine getirmek zorunda olmak, kadınlar için çalışma hayatı bakımından caydırıcı olmaktadır. Tüm bu engelleri aŐıp işe giren kadını çoğu kez, düşük ücretli ve düşük vasıflı iŐler beklemektedir. Onlar iş piyasalarında ikincil işgücü olarak görölmektedirler (Öztaşkın, 2007).

Kadınların işgücüne katılımı, kalkınmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Buna rağmen, Türkiye’de kadın istihdam oranları oldukça düşük olup, yıllara göre azalma göstermektedir. Kanunlardaki eŐitlikçi yapıya rağmen, kadının işgücü piyasasına girişini sağlayacak gerekli mekanizmaların oluşamaması bu düşüŐün önemli nedenlerinden biridir. Türkiye’de kadın istihdamı temel sorun alanlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Kadınların işgücüne katılma oranı 1990’da % 34 civarındayken, 2002 yılında % 27’ye, 2004 yılında da yaklaşık olarak %25’e düşmüŐtür (www.kssgm.gov.tr, 2007). Kadın istihdamı ile ilgili olarak Türkiye ile gelişmiş ölkeler ve dünyadaki genel durum karşılaŐtırıldıđında, Türkiye’deki kadınların işgücüne katılma oranlarındaki olumsuzluk daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Türkiye ile gelişmiş ölkeler arasında kadınların işgücüne katılımında büyük bir uçurum bulunduğu ve bu uçurumunda giderek derinleŐtiđi görölmektedir. OECD’nin 2005 istihdam raporuna göre, Türkiye’de 2004 yılı itibarıyla istihdam edilen kadınların çalışabilir yaŐtaki kadın nüfusa oranı %24.3 düzeyindedir. OECD üyeleri içinde 15-64 yaŐ arası kadın nüfusuna göre kadın istihdamı Norveç’te %73, İsveç ve Danimarka’da %72, Kanada’da %68, İngiltere’de %67, Hollanda’da %66, ABD ve Finlandiya’da %65, Portekiz’de %62, Almanya ve Avusturya’da %60’dır. Kadın istihdamının en düşük olduğu Meksika’da bile bu oran %41.3 civarındadır (Öztaşkın, 2007). Dünyada toplam iŐgücünün %40’ını kadınlar oluşturmaktadır. Afrika ölkelerinde bile kadınların işgücüne katılma oranları Türkiye’den fazladır (Tamer, 2007). Türkiye için son derece yetersiz olan bu oranın süratle yükseltilmesi gerekmektedir.

Uluslararası işgücü politikalarının ve özellikle Avrupa İstihdam Stratejisi'nin, ekonomik yaşamda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya öncelik verdiği görülmektedir. Bu öncelik; istidamda kadın-erkek eşitsizliğini giderecek önlemleri alarak, bugün Avrupa Birliği'nde % 51 olan kadın işgücü istidam oranını, 2010 yılına kadar % 60'ın üzerine çıkarmak gibi hedefleri içermektedir. Girişimcilik ile ekonomik refah arasında doğrusal bir ilişki olduğu bilindiğinden, Avrupa Birliği'nde erkek girişimcilere kıyasla daha düşük olan kadın girişimci oranını yükseltme ihtiyacını gören Avrupa Birliği ve Ulusal Hükümetler, kadın girişimciliği özendirerek politika ve teşviklerle ilgili bir çerçeve hazırlama gereği duymuşlardır. Türk kadınlarının mevcut sosyo-ekonomik durumuna bakıldığında ise, Avrupa Birliği üye ülkelerine kıyasla, kadınlar ve erkekler arasında gerek eğitim, gerekse istihdam olanakları açısından ciddi farklılıklar olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan bir araştırmaya göre kadın işgücü istihdamı açısından Türkiye, 116 ülke arasında 98'inci ülke olarak çok alt sıralarda yer almaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde iş sahibi kadınların oranı %16-40 arasında değişirken, bu oran Türkiye'de sadece %4'tür (www.abigem.org, 2007).

Türkiye'de yapılan araştırmalar sonucunda kadın girişimcilerle ilgili ortaya çıkan ortak sorunların başında, sosyal ve kültürel ortamda kadın rollerinin kalıplaşmış olması, kadınların eğitim düzeylerinin düşüklüğü, aile tepkileri, iş yükünün fazlalığı, finans bulma güçlüğü ve güven sağlama konusunda kadınların erkeklerden daha fazla çaba harcama gereksinimi gelmektedir (Kutaniş ve Hancı, 2007; 457-458).

Girişimci ruhu taşıyan bireyler toplumların daha yüksek refah düzeyine ulaşmalarında kilit rol üstlenmektedirler. Bu süreçte girişimcileri pek çok zorluk beklemektedir. Sadece planlama ve yönetim açısından değil psikolojik açıdan da zaman zaman girişimciler kendilerini yalnız ve yetersiz hissedebilmekte, en önemli itici güçleri olan özgüvenlerini kaybetme noktasına gelebilmektedirler. Bunun bilincinde olan pek çok ülke, gerek devlet gerekse sivil toplum örgütleri aracılığı ile bu bireylerin gelişimine katkıda bulunmaya ve onlara her alanda destek vermeye çalışmaktadır (www.insankaynaklari.com, 2007). Özellikle erkeklere kıyasla daha az sayıda olan kadın girişimciler için bu destekler daha da önemli hale gelmektedir.

Bugün dünyada çoğu ülke, kadınların iş hayatına girerken erkeklere göre daha dezavantajlı olduğunu ve özel desteklerle teşvik edilmeleri gerektiğini kabul etmiş durumdadır. İş hayatına giren kadınların başarıları göz önüne alındığında, onlara verilen desteklerin önemi daha da anlaşılmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği'nde kadınlar için çok sayıda fon ve destek mekanizması bulunmaktadır (Desteci, 2007).

Dünyanın birçok ülkesinde otuz yılı aşkın bir süredir kamu ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri arasında önemli bir yer tutan kadın girişimciliğinin desteklenmesi konusundaki faaliyetler, Türkiye'nin gündemine ancak 2000'li yıllarda girmeye başlamıştır. Halbuki Türkiye'de çalışma ve iş yaşamında hemen her alanda var olan kadın erkek eşitsizliği, girişimcilik alanında daha belirgin bir şekilde varlığını sürdürmektedir (Özar, 2005; 11). Türkiye'de kadın girişimciliğinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yeni olmakla birlikte, bu konuda faaliyette bulunan ABİGEM (Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri), AB-TESK (Kadın Girişimciliğini Geliştirme Projesi), GAP-GİDEM (Güneydoğu Anadolu Projesi Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi), KADAV (Kadınlarla Dayanışma Vakfı), KAGİDER (Kadın Girişimciler Derneği), KA-MER (Kadın Merkezi), KEDV (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı), TKV (Türkiye Kalkınma Vakfı), Yoksulluğu Azaltma Mikro Kredi Projesi gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır.

3. GAP BÖLGESİNDE KADIN GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma ile kadınların ekonomik bağımsızlığında kadın girişimciliğinin yeri ve önemini ortaya koyabilmek ve diğer kadınlara da yol gösterici olabilmesi için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından desteklenen GAP Bölgesi'ndeki Sosyo-Ekonomik Kalkınmada Kadın İşgücü Projesi kapsamında Gaziantep, Adıyaman, Mardin ve Siirt illerinde kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere üye kadın girişimcilerin "eğitim düzeyi", "bir iş kurmak ve bu işte başarılı olmak için en önemli unsur ne olduğuna ilişkin düşünceleri", "bir girişimci için en önemli özelliğinin ne olduğuna ilişkin düşünceleri", "girişimcilik için kilit becerilerin neler olduğuna ilişkin düşünceleri" ve "yapmak istenilen işten vazgeçiren nedenlerin neler olduğuna ilişkin düşünceleri"nin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Dünyada, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerdeki kadın istihdamı, gelişmiş ülkelerdeki kadın istihdamının oldukça gerisinde seyretmektedir. Türkiye'de özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki kadın istihdamı (bağımsız, kendi kazancını harcayabilen) oranı diğer bölgelere göre oldukça düşüktür. Bu nedenle, GAP Bölgesi'nde çalışma hayatındaki kadınların girişimciliğe bakışlarının ve girişimcilik duygusunu ortaya çıkaran nedenlerin neler olduğuna ilişkin düşüncelerinin ortaya konması, bölgedeki diğer kadınların çalışma hayatında yer almalarına ışık tutabilecek olması bakımından çalışma önem arz etmektedir. den anket yolu ile elde edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Güneydoğu Anadolu Projesi, G.Antep, Ş.Urfa, Adıyaman, Mardin, Diyarbakır, Batman, Kilis, Siirt ve Şırnak illerini kapsamaktadır. Araştırma, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından desteklenen “GAP Bölgesi’ndeki Sosyo-Ekonomik Kalkınmada Kadın İşgücü Projesi” çerçevesinde Gaziantep, Adıyaman, Mardin ve Siirt illerinde kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere üye kadın girişimcilerle sınırlandırılmıştır.

3.3. Araştırmanın Varsayımları

Anketi cevaplayan kadın girişimcilerin anket sorularını doğru algıladıkları ve doğru cevapladıkları varsayılmıştır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi; örnek kütlenin seçimi, veri toplama yöntemi ve verileri değerlendirme yöntemlerinden oluşmaktadır.

Örnek Kütle Seçimi : Araştırma kapsamında ana kütleyi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından desteklenen “GAP Bölgesi’ndeki Sosyo-Ekonomik Kalkınmada Kadın İşgücü Projesi” kapsamında Gaziantep, Adıyaman, Mardin ve Siirt illerinde kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere üye kadın girişimciler oluşturmaktadır.

Zaman ve ekonomik olanakların kısıtlılığı ana kütle üzerinde çalışmayı sınırlandırdığından örnek alma yoluna gidilmiştir. Örnek kütle, ana kütleden “Basit Tesadüfi Örnekleme” yöntemi kullanılarak seçilen 100 kadın girişimciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi: Veri toplama yöntemi olarak “anket” metodu seçilmiştir. Anketler yüz yüze görüşülerek yapılacaktır.

Verileri Değerlendirme Yöntemi: Anket yoluyla elde edilen veriler, SPSS’te “Crosstab Yöntemi” ile eğitim düzeylerine göre tablolaştırılarak açıklanmıştır. Daha sonra, Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi ile kadın girişimcilerin eğitim düzeylerine göre belirttikleri görüşlerinde anlamlı farklılıklar olup olmadığı analiz edilmiştir.

3.5. Araştırma Verileri ve Değerlendirilmesi

Araştırma verileri, örnek kütle kapsamındaki Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından desteklenen “GAP Bölgesi’ndeki Sosyo-

Ekonomik Kalkınmada Kadın İşgücü Projesi” kapsamında Gaziantep, Adıyaman, Mardin ve Siirt illerinde kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere üye 100 kadın girişimcilerden anket yolu ile elde edilmiştir.

Ankete katılan kadın girişimcilerin eğitim düzeyleri sırasıyla; okur-yazar %4, ilköğretim %30, üniversite %30 ve ortaöğretim %36’dır.

Bir İş Kurmak ve Bu İşte Başarılı Olmak İçin En Önemli Unsur:

Ankete katılan kadın girişimcilerin bir iş kurmak ve bu işte başarılı olmak için en önemli unsurun ne olduğuna ilişkin düşünceleri eğitim düzeylerine göre crosstab şeklinde Tablo 1’de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi, okur-yazar düzeyindeki kadın girişimcilerin %50’si sermayeyi ve %50’si iş fikri/ürünü; ilköğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %33,3’ü motivasyon ve sıkı çalışmayı, %26,7’si müşteri/pazarı, %20’si sermayeyi ve %20’si iş fikri/ürünü; ortaöğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %36,1’i müşteri/pazarı, %27,8’i motivasyon ve sıkı çalışmayı, %22,2’si iş fikri/ürünü ve %13,9’u sermayeyi; üniversite mezunu düzeyindeki kadın girişimcilerin %33,3’ü motivasyon ve sıkı çalışmayı, %23,3’ü iş fikri/ürünü, %23,3’ü müşteri/pazarı ve %20’si ise sermayeyi bir iş kurmak ve bu işte başarılı olmak için en önemli unsur olarak görürken, toplamda ise %30 ile motivasyon ve sıkı çalışma en önemli unsur olarak görülmektedir.

Toplamda kadın girişimcilerin motivasyon ve sıkı çalışmayı bir iş kurma ve bu işte başarılı olmak için en önemli unsur olarak değerlendirmeleri, girişimci kişiliğin temel özelliklerinden olan yatırım yaparak organize, koordine ve kontrol etme sorumluluğunu taşıyabilme ile örtüşmektedir. Çünkü, burada sorumlu davranarak işe sıkı sarılmak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, bir özel işletmenin temel özelliklerinden olan “işletmenin devamlılığını sağlamak” ta, girişimcinin iyi motive olması ve bu motivasyonunu sürdürebilir olması ile mümkün olabilecektir.

Tablo 1: Bir İş Kurmak ve Bu İşte Başarılı Olmak İçin En Önemli Unsur

Eğitim Düzeyi	İŞKUR				TOPLAM
	Sermaye	Müşteri/Pazar	İş fikri/ Ürün	Motivasyon ve sıkı çalışma	
Okur-yazar	2 50,0%	0 ,0%	2 50,0%	0 ,0%	4 100,0%
İlköğretim	6 20,0%	8 26,7%	6 20,0%	10 33,3%	30 100,0%
Ortaöğretim	5 13,9%	13 36,1%	8 22,2%	10 27,8%	36 100,0%
Üniversite	6 20,0%	7 23,3%	7 23,3%	10 33,3%	30 100,0%
TOPLAM	19 19,0%	28 28,0%	23 23,0%	30 30,0%	100 100,0%

Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, $\chi^2 = 2,960$, Serbestlik derecesi = 3 ve $p > 0,05$ çıktığından kadın girişimcilerin bir iş kurmak ve bu işte başarılı olmak için en önemli unsurun ne olduğuna ilişkin görüşlerinde gözlenen değişim farkı anlamlı ($p = 0,398$) bulunmamıştır.

Bir Girişimci İçin En Önemli Özellik: Ankete katılan kadın girişimcilerin günümüzde bir girişimcinin en önemli özelliğinin ne olduğuna ilişkin düşünceleri eğitim düzeylerine göre crosstab şeklinde Tablo 2’de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi, okur-yazar kadın girişimcilerin %50’si cesareti ve %50’si rekabetçiliği; ilköğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %63,3’ü cesareti, %16,7’si yenilikçiliği, %10’u liderliği ve %10’u rekabetçiliği; ortaöğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %75’i cesareti, %16,7’si yenilikçiliği ve %8,3’ü liderliği; üniversite düzeyindeki kadın girişimcilerin %56,7’si cesareti, %30’u yenilikçiliği, %10’u liderliği ve %3,3’ü rekabetçiliği bir girişimci için en önemli özellik olarak görürken, toplamda ise %65 ile cesaret en önemli özellik olarak görülmektedir.

Toplamda kadın girişimcilerin cesareti bir girişimci için en önemli özellik olarak değerlendirmeleri, girişimci kişiliğinin en temel özelliklerinden olan “risk alabilme” ile açıklanabilir. Çünkü, risk alamayan kişiliklerin kolaylıkla yatırıma yönelemedikleri bilinen bir gerçektir. Önemli olan, tüm

olumsuz koşullar içinde bile olsa bilgi ile alınan riskin gerçek cesaret olduğunun bilinmesidir.

Tablo 2: Bir Girişimci İçin En Önemli Özellik

Eğitim Düzeyi	ÖZELLİK				TOPLAM
	Cesaret	Liderlik	Yenilikçilik	Rekabetçilik	
Okur-yazar	2 50,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 50,0%	4 100,0%
İlköğretim	19 63,3%	3 10,0%	5 16,7%	3 10,0%	30 100,0%
Ortaöğretim	27 75,0%	3 8,3%	6 16,7%	0 ,0%	36 100,0%
Üniversite	17 56,7%	3 10,0%	9 30,0%	1 3,3%	30 100,0%
TOPLAM	65 65,0%	9 9,0%	20 20,0%	6 6,0%	100 100,0%

Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, $\chi^2 = 89,680$, Serbestlik derecesi = 3 ve $p < 0,01$ çıktığından kadın girişimcilerin bir girişimci için en önemli özelliğin ne olduğuna ilişkin görüşlerinde gözlenen değişim farkı anlamlı ($p = 0,000$ olduğundan tam anlamlı) bulunmuştur.

Girişimcilik İçin Kilit Beceriler: Ankete katılan kadın girişimcilerin girişimcilikte kilit becerilerin neler olduğuna ilişkin düşünceleri eğitim düzeylerine göre crosstab şeklinde Tablo 3'te verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi, okur-yazar kadın girişimcilerin %50'si pazarlama ve satışı ve %50'si tek başına işletmenin işlerini yürütebilmeyi; ilköğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %60'ı tek başına işletmenin işlerini yürütebilmeyi, %20'si iletişimi, %16,7'si pazarlama ve satışı ve %3,3'ü yönetimi; ortaöğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %77,8'i tek başına işletmenin işlerini yürütebilmeyi, %11,1'i pazarlama ve satışı ve %11,1'i iletişimi; üniversite düzeyindeki kadın girişimcilerin %86,7'si tek başına işletmenin işlerini yürütebilmeyi, %10'u iletişimi ve %3,3'ü yönetimi girişimcilik için kilit beceriler olarak görürken, toplamda ise %74 ile tek başına işletmenin işlerini yürütebilmek kilit beceri olarak görülmektedir.

Toplamda kadın girişimcilerin “tek başına işletmenin işlerini yürütebilmeyi” girişimcilik için büyük oranda kilit beceri olarak değerlendirmeleri, öncelikle girişimcinin kendi işini kurarken belirli düzeyde

bilgi ve deneyime sahip olması ile işlerini yürütebilme yeterliliği taşıyabileceği gerçeğini ortaya koyan bir sonuçtur. Çünkü bilgi ve deneyimle girişimci hem kendine güven duyabilir, hem de başarılı olabileme şansını artırabilir.

Tablo 3: Girişimcilik İçin Kilit Beceriler

Eğitim Düzeyi	BECERİ				TOPLAM
	Pazarlama ve satış	Yönetim	Tek başına işletmenin işlerini yürütme	İletişim	
Okur-yazar	2 50,0%	0 ,0%	2 50,0%	0 ,0%	4 100,0%
İlköğretim	5 16,7%	1 3,3%	18 60,0%	6 20,0%	30 100,0%
Ortaöğretim	4 11,1%	0 ,0%	28 77,8%	4 11,1%	36 100,0%
Üniversite	0 ,0%	1 3,3%	26 86,7%	3 10,0%	30 100,0%
TOPLAM	11 11,0%	2 2,0%	74 74,0%	13 13,0%	100 100,0%

Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, $\chi^2 = 130,800$, Serbestlik derecesi = 3 ve $p < 0,01$ çıktığından kadın girişimcilerin girişimcilik için kilit becerilere ilişkin görüşlerinde gözlenen değişim farkı anlamlı ($p = 0,000$ olduğundan tam anlamlı) bulunmuştur.

Yapmak İstenilen İşten Vazgeçiren Nedenler: Ankete katılan kadın girişimcilerin yapmak istedikleri işten vazgeçiren nedenlerin neler olduğuna ilişkin düşünceleri eğitim düzeylerine göre crosstab şeklinde Tablo 4'te verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi, okur-yazar kadın girişimcilerin %50'si çok uzun ve yoğun çalışma saatlerini ve %50'si başka nedenleri; ilköğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %43,3'ü başarısız olma riskini, %40'ı başka nedenleri, %10'u plan ve program yapmak için uzun hazırlık yapmayı ve %6,7'si çok uzun ve yoğun çalışma saatlerini; ortaöğretim düzeyindeki kadın girişimcilerin %69,4'ü başka nedenleri, %19,4'ü başarısız olma riskini, %5,6'sı çok uzun yoğun çalışma saatlerini ve %5,6'ı plan ve program yapmak için uzun hazırlık yapmayı; üniversite düzeyindeki kadın girişimcilerin %60'ı başka nedenleri, %30'u başarısız olma riskini ve %10'u çok uzun ve yoğun çalışma saatlerini yapmak istenilen işten vazgeçiren

nedenler olarak görürken, toplamda ise %57 ile başka nedenler işten vazgeçiren nedenler olarak görülmektedir.

Başka nedenlerin, işten vazgeçiren nedenler olarak %50'nin üzerinde çıkması, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyo-kültürel özellikleri ile açıklanabilir. Çünkü bölgede kadının iş hayatında yer almasının, bölge kültüründe yeterince kanıksanmış bir durum olarak gözlemlendiği şeklinde söylenemeyebilir. Eğitim düzeylerine göre ilköğretim hariç tüm eğitim düzeylerinde diğer nedenler %50 ve üzerindedir.

Tablo 4: Yapmak İstenilen İşten Vazgeçiren Nedenler

Eğitim Düzeyi	VAZGEÇ				TOPLAM
	Çok uzun ve yoğun çalışma saatleri	Başarısız olma riski	Plan ve program yapmak için uzun hazırlıklar yapmak	Hiçbiri (başka nedenler)	
Okur-yazar	2 50,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 50,0%	4 100,0%
İlköğretim	2 6,7%	13 43,3%	3 10,0%	12 40,0%	30 100,0%
Ortaöğretim	2 5,6%	7 19,4%	2 5,6%	25 69,4%	36 100,0%
Üniversite	3 10,0%	9 30,0%	0 ,0%	18 60,0%	30 100,0%
TOPLAM	9 9,0%	29 29,0%	5 5,0%	57 57,0%	100 100,0%

Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, $\chi^2= 67,840$, Serbestlik derecesi = 3 ve $p < 0,01$ çıktığından kadın girişimcilerin yapmak istenilen işten vazgeçiren nedenlere ilişkin görüşlerinde gözlenen değişim farkı anlamlı ($p= 0,000$ olduğundan tam anlamlı) bulunmuştur.

4. SONUÇ

Kalkınma, az gelişmiş ülkelerin çözmesi gereken en önemli sorunlardan biri olup, bölgesel kalkınma sorunuyla birlikte

değerlendirilmelidir. Bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesinde harekete geçirilmesi gereken dinamiklerden biri de kadınların çalışma hayatına katılım oranının artırılmasıdır.

Türkiye’de, son dönemde ekonomik kalkınma ile ilgili sağlanan iyileşmeyle birlikte, bölgelerarası dengesizlik hala sürmektedir. GAP kapsamında yürütülen projeler, bölgesel dengesizliğin ortadan kaldırılmasına yönelik aşama aşama devreye sokulmasına rağmen, bu sorunun devam ettiği gözlenmektedir.

Kadınların çalışma hayatına katılımının artırılmasında, kadın girişimciliğinin yeri ve önemini ortaya koyabilmek amacıyla yapılan bu çalışmada, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından desteklenen GAP Bölgesi’ndeki Sosyo-Ekonomik Kalkınmada Kadın İşgücü Projesi kapsamında Gaziantep, Adıyaman, Mardin ve Siirt illerinde kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere üye kadın girişimcilerin, girişimcilğe yönelik düşünceleri araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

(1) Ankete; Gaziantep, Adıyaman, Mardin ve Siirt illerinde kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere üye 100 kadın girişimci katılmıştır. Ankete katılan kadın girişimcilerin eğitim düzeyleri sırasıyla; okur-yazar %4, ilköğretim %30, üniversite %30 ve ortaöğretim %36’dır.

(2) Ankete katılan kadın girişimciler eğitim düzeylerine göre, toplamda bir iş kurmak ve bu işte başarı olmak için en önemli unsurun “**motivasyon ve sıkı çalışma**” olduğunu belirtmişlerdir (%30). Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, eğitim düzeylerine göre kadın girişimcilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

(3) Ankete katılan kadın girişimciler eğitim düzeylerine göre, toplamda bir girişimcinin en önemli özelliğinin “**cesaret**” olduğunu belirtmişlerdir (%65). Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, eğitim düzeylerine göre kadın girişimcilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

(4) Ankete katılan kadın girişimciler eğitim düzeylerine göre, toplamda girişimcilikte kilit beceriyi “**tek başına işletmenin işlerini yürütebilmek**” olarak belirtmişlerdir (%74). Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, eğitim düzeylerine göre kadın girişimcilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

(5) Ankete katılan kadın girişimciler eğitim düzeylerine göre, toplamda yapmak istedikleri işten vazgeçiren en önemli nedeni yoğun çalışma, başarısız olma ve uzun plan ve program süreleri dışında “**diğer**

nedenler” olarak belirtmişlerdir (%57). Yapılan Ki-kare Uyum İyiliği Testi sonucunda, eğitim düzeylerine göre kadın girişimcilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Türkiye’de nüfusun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturduğu halde, kadınların işgücüne katılım oranı %24 ile dünya ortalamasının (%40) oldukça gerisindedir. GAP bölgesinde ise bu rakamın Türkiye ortalamasının daha da altında olduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçek göz önünde bulundurulduğunda, kalkınma sorununun çözümünde kadın girişimciliği daha da önemli hale gelmektedir.

Yapılan araştırmada, kadın girişimciliğine yönelik motivasyon ve sıkı çalışmanın, cesaretin, tek başına işletmenin işlerini yürütebilmenin ve başarısız olma riskinin kadın girişimciler arasında ön plana çıktığı görülmüştür. Bu bağlamda bölgede;

- kadın istihdamı ve girişimciliğine yönelik politikaların oluşturulması,
- kadınların kaynaklardan eşit yararlanma olanağının sağlanması,
- ülke ortalamasının çok altında bulunan kadınların eğitim düzeyinin artırılması,
- kadınların iş hayatına katılımının artırılmasına yönelik seminer, sempozyum ve kongreler düzenlenerek bilgi düzeylerinin geliştirilmesi,
- birlikte iş yapma ve örgütlenme kültürüne (örneğin kooperatifçilik) yönelik çabalar sarf edilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

AKTOPRAK, Doruk; (2006), **Girişimcilik Nedir? Türkiye’nin Girişimcilik Performansı**, <http://www.vicebusiness.com/makale4.php>, (27 Mart 2006.)

ALTAN, Rıfat; (2007), “**AB İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’nin Bölgesel Kalkınma Politikası AB Bölgesel Kalkınma Politikasına Ne Kadar Uyumlu?**”, http://www.stratejikboyut.com/index.php?option=com_content&task=view&id=166&Itemid=28, (17 Eylül 2007).

DESTEÇİ, Ahmet; (2007) **Evde, Kentte, Köyde, Üniversitede Her Yerde Kadınlara Destek**, <http://kariyerim.milliyet.com.tr/detay.asp?id=168>, (21 Haziran 2007).

GÜNDÜZ, Ali Yılmaz, **Bölgesel Kalkınma Politikası**, 1. Baskı, Ekin Kitapevi, Bursa, 2006.

<http://www.abigem.org/TR/Ana/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF8020F3B0746F34B3>, 25. “**Kadın Girişimciler için strateji**”, (Haziran 2007).

<http://www.aofsitesi.com/girisimcilik4.htm>, “**Türkiye’de girişimcilik Olgusunun Genel Değerlendirilmesi**”, (13 Nisan 2006).

http://www.cnnturk.com/OZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=546&haberid=79141, “**Türkiye’de ve Dünyada Kadının Yeri**”, (2 Temmuz 2007).

<http://www.gonuldengonule.com/urun/urunozel1.asp?id=418&kategori=216&header=&favori=418>, “**Kalkınmanın Lokomotif: Girişimcilik**”, (13 Nisan 2006).

<http://www.insankaynaklari.com/ikdotnet/icerikdetay.aspx?KayitNo=3322>, “**Girişimciler! Yalnız değilsiniz**”, (6 Temmuz 2007).

http://www.kentgazetesi.com/yukle.php?name=kats&kat=YAZAR_YAZILARI&h=4204&y=33, (13 Nisan 2006).

<http://www.kssgm.gov.tr/>, “**Türkiye’de Kadınların Çalışma Yaşamına Katılımı ve Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Gerçekleştirilen Çalışmalar**”, (27 Haziran 2007).

<http://www.marmaragrubu.org/?page=cinsiyetesitligi>, “**Cinsiyet Eşitliği-Girişimcilik ve İstihdam**”, (25 Haziran 2007).

<http://www.milliyet.com/2006/02/16/yazar/tamer.html>, (2 Temmuz 2007).

KESKİN, Halit; (2006), **Girişimcilik Üzerine**, <http://www.gyte.edu.tr/ebulten/sayi6/girisimcilik.htm>, (13 Nisan 2006).

LOEWENDAHL-Ertugal, Ebru; (2004), “Regions and European Integration: Prospects For Regional Governance In Turkey (24-26 June 2004)”, <http://www.jhubc.it/ecpr-bologna/docs/471.pdf>, (17 Eylül 2007).

ÖZAR, Şemsa; (2005), **GAP Bölgesinde Kadın Girişimciliği**, GAP-GİDEM Yayınları, Ankara.

ÖZEN Kutanis, Rana Ayşegül Hancı; (2007), **Kadın Girişimcilerin Kişisel Özgürlük Algulamaları**, <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/11-02.pdf>, (21 Haziran 2007), s. 457-458.

ÖZKAN, Şule vd.; (2003), “Türkiye’de Girişimcilik ve Belirleyicileri: Marmara ve Doğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 58, Sayı: 4, 2003, s. 145-172.

ÖZTAŞKIN, Mustafa; (2007), <http://www.petrol-is.org.tr/haberler/8mart2007.htm>, (27 Haziran 2007).

TAMER, Meral; (2006), **İŐveren Kadın İstihdamını Őzendirmeli**,
<http://www.milliyet.com/2006/02/16/yazar/tamer.html>, (2 Temmuz 2007).

YILDIZ, BarıŐ; (2006), **Girişimcilik Bir Hedef mi? Yoksa Bir Tutku mu?**,
<http://www.ttgvgirisim.com/girisimciler/girisimcilik.htm>, (13 Nisan 2006).